

De slachtoffers konden het niet zeggen

Zou dat ook iets met taalonderwijs te maken hebben?

Ides Callebaut

Iedereen is kwaad op degenen die kinderen misbruikt hebben vanuit een machtspositie. Maar we horen niet veel klagen over de beschamende situatie dat de slachtoffers over het misbruik niet konden en niet durfden protesteren, noch tegenover de daders, noch tegenover hun ouders, noch tegenover volwassenen die hen hadden kunnen helpen. Hebben we misschien last van een vervelend schuldgevoel? Hebben we niet geaccepteerd dat kinderen en ook volwassenen hun eigen gevoelens, hun gedachten en hun pijnlijke ervaringen niet onder woorden konden brengen? Kon het feit dat de slachtoffers het niet konden zeggen, onder andere, ook iets met ons taalonderwijs te maken hebben?

Nu riskeren Arabieren hun leven voor het recht om vrij hun mening te uiten

Wij zijn daar heel gelukkig mee. Tot voor kort was het nochtans *bon ton* de Arabieren te minachten voor hun onderdanigheid tegenover dictators, voor hun onmacht om hun lamenable situatie zelf aan te pakken en voor hun geloof in een religie die we achterlijk vonden. Maar ook zij konden aan niemand zeggen hoe slecht ze behandeld werden. Hun machthebbers lieten hen niet spreken en wij wilden niet luisteren. Nu bewonderen we ze wanneer ze op gevaar van hun leven onder andere vrijheid van meningsuiting eisen. We noemen dat een Arabische lente. Eindelijk zullen ook de Arabieren kunnen doen wat wij nu kunnen, hopen we.

Maar uiten wij onze mening nu vrij?

Ik heb de indruk dat we zelden onze eigen mening uiten omdat we er ook zelden een hebben. Zelfs mondige mensen als onderwijzers. Ik heb heel veel nascholing over taalonderwijs aan onderwijzers gegeven. Telkens vroeg ik op het einde: *'Wat hebt u eraan gehad? Ik bedoel daarmee niet: wat heb ik verteld? Ik wil ook niet evalueren of u goed geluisterd hebt. Ik zou alleen graag weten wat u eraan gehad hebt.'* Ik gaf dan altijd een beetje tijd, want op zo'n vraag kun je moeilijk onmiddellijk antwoorden. Als de groep niet te groot was, liet ik iedereen aan het woord. Ik gaf geen commentaar om toch niemand bang te maken voor een negatieve reactie. Het resultaat was bijna altijd hetzelfde: een vriendelijke, beleefde leerkracht antwoordde, maar zei wat zij dacht dat ik graag wilde horen. De volgende zei dat ze hetzelfde dacht, de volgende ook. De persoon erna durfde niet meer hetzelfde zeggen en gaf een variatie op hetzelfde antwoord. De volgende zei weer dat hij hetzelfde dacht enz. (Er was ook nu en dan wel eens iemand die net het tegenovergestelde zei van wat ik met handen en voeten had proberen uit te leggen.) Bijna niemand verwoordde wat zij of hij eraan gehad had. Ik maakte dat mee van in West-Vlaanderen over Antwerpen tot in Limburg.

Ik weet niet zeker waarom de leerkrachten niet vertelden wat ze eraan hadden gehad, maar één van de redenen is waarschijnlijk dat zo'n vraag voor onderwijzers vreemd is. Zij stellen die vraag nooit en hun leerlingen hoeven er dus ook nooit op te antwoorden. Geen wonder dat de meeste volwassenen, zelfs leerkrachten die toch vaak aan het woord zijn, zo moeilijk een eigen mening uiten. Ze hebben dat nergens voor nodig en ze hebben dat ook nooit geleerd. De Arabieren die er nu zo naar verlangen een samenleving te creëren zoals de onze, hebben dus waarschijnlijk een illusie als ze denken dat zij in zo'n samenleving vrij hun mening zullen uiten.

Leven wij dan in een samenleving waarin je je mening niet vrij mag uiten?

In de meeste Arabische staten riskeer je veel ellende als je iets zegt wat de machthebbers niet aanstaat. Bij ons heb je dat niet meer. Bij ons wordt vrije mening niet verboden, maar je mening wordt wel bijzonder sluw gemanipuleerd. De meeste mensen dragen dan ook dezelfde kleren, met dezelfde kleuren, luisteren naar dezelfde muziek, zijn massaal fans van dezelfde club, van dezelfde popsterren. Ze kopen dezelfde boeken. En die gaan dan nog vaak over hetzelfde ook. Verschillende partijen zeggen over de grote politieke problemen ongeveer hetzelfde en zwijgen over de grote maatschappelijke problemen. Hun kiezers doen hetzelfde. De ontzaglijke vrijheid van keuze is voor de meeste mensen eerder een illusie. Voor velen zelfs een last: wat moet ik nu kiezen?

De dag nadat ik dit geschreven heb, hoor ik op de radio dat de Kamer van Volksvertegenwoordigers bijna unaniem het 'boerkaverbod' heeft goedgekeurd. Twee vrouwen hebben zich onthouden. Slechts één parlements lid heeft neen gestemd: Eva Brems. Zij is hoogleraar aan de rechtsfaculteit van de Universiteit Gent en doceert daar Mensenrechten, Recht en gender, en Islam en recht. Waarschijnlijk is zij de enige expert van het parlement en kon zij onder andere daardoor onmogelijk die wet goedkeuren. In een opinieartikel in mijn krant van vanmorgen legde ze haarfijn uit waarom de argumenten voor het boerkaverbod geen steek hielden. Een wet die voor minder dan 200 gevallen geldt, is natuurlijk zo al absurd.

Toch hebben bijna alle parlementsleden van al die verschillende partijen die wet goedgekeurd. Ik kan me niet voorstellen dat alle parlementsleden gestemd hebben op basis van hun eigen mening. Ik kan me ook niet voorstellen dat ze allemaal niet in staat waren om de argumenten van Eva Brems te begrijpen. Argumenten die trouwens ook gebruikt worden door organisaties die zich voor de mensenrechten inzetten, zoals Amnesty International, Human Rights Watch, de Liga voor de Mensenrechten. Een vrije, gefundeerde mening? Voor sommigen misschien wel. Voor anderen plat populisme uit angst voor hun kiezers.

Moeten we weer de schuld in de schoenen van het onderwijs schuiven?

Natuurlijk is het niet de schuld van het onderwijs. Het zit in onze cultuur. En als ook het onderwijs tekortschiet, is het omdat we het onderwijs hebben dat we in onze cultuur verdienen. Maar toch is het goed ook eens naar ons taalonderwijs te kijken, want het is dat deel van onze cultuur waaraan taalleerkrachten iets kunnen doen. Ik ben leerling, student, leraar, docent in de lerarenopleiding en pedagogisch begeleider geweest. Als men mij zou vragen of Vlamingen op school hun eigen mening leren uiten, zou mijn antwoord 'neen' zijn. Als Vlaamse leerlingen kansen krijgen om hun eigen gedachten, gevoelens en ervaringen te uiten, dan is dat nog het meest in het kleuteronderwijs. Verder werken leerkrachten daar niet meer systematisch aan. Die indruk heb ik toch.

Eigenlijk is dat absurd. Waarvoor hebben we immers taal? Natuurlijk ook om te communiceren, maar eerst moeten we onder woorden kunnen brengen wat we denken, voelen en ervaren hebben. En niet alleen om te kunnen communiceren. Ook om onze persoonlijkheid te kunnen ontwikkelen. Mensen die niet kunnen verwoorden wat ze denken, wat ze willen, wat ze hopen, waarvoor ze bang zijn, zijn zwakker, makkelijker te manipuleren, vaak ook ongelukkiger. Moet dat leren verwoorden van wat je zelf denkt, voelt en meemaakt dan ook niet één van de hoofddoelen van taalonderwijs zijn?

Dat is het bij ons duidelijk niet. Het is ook geen hoofddoel van ons opvoedingsmodel. Zou het ook daardoor komen dat het percentage zelfmoorden in Vlaanderen zo opmerkelijk hoog is?

Moet dat leren verwoorden van wat je zelf denkt, voelt en meemaakt niet één van de hoofddoelen van taalonderwijs zijn?

En dat we ook zo geweldig veel antidepressiva consumeren? Als ik me niet vergis, meer dan bijvoorbeeld de Nederlanders, die wel op school leren verwoorden wat ze denken. Dat behoort immers tot hun cultuur.

Er zijn wel taaldidactici die ijveren voor een normaalfunctioneel en dus communicatief taalonderwijs. Maar de meeste leerkrachten maken zich meer zorgen over de beheersing van de standaardtaal, over de vele dfouten en over de gebrekkige grammaticale kennis.¹ Weinigen vinden het erg dat kinderen op school hun eigen gedachten, gevoelens en ervaringen niet leren verwoorden. Ik herinner me niet dat daar ooit een studiedag

voor taalleerkrachten over gehouden werd.

Ik ontken niet dat leerlingen nu en dan eens hun mening mogen zeggen, want leerkrachten willen geen dictators zijn in hun klas. Maar het is geen onderdeel van de klasorganisatie en ook niet van de didactiek dat leerlingen hun eigen gedachten, gevoelens en ervaringen verwoorden. Niet in de taallessen en ook niet in andere vakken, denk ik. Ik vrees dat er zelfs meer leerkrachten zijn die zich zorgen maken over de te grote mondigheid van jonge mensen dan over hun tekort aan mondigheid.

Wat zou men er in het (taal)onderwijs aan kunnen doen?

Men zou bijvoorbeeld vaker inductief kunnen werken. Ik bedoel daarmee dat de leerlingen dan naar de realiteit zouden mogen kijken, materiaal zouden mogen verzamelen, ordenen en daaruit zelf besluiten zouden leren trekken. Leerlingen zouden dan veel meer inspraak hebben, letterlijk en figuurlijk. Maar leerkrachten hebben daar meestal een hekel aan. Of ze zijn er vooral bang voor. In een taalmethode waarvoor ik didactisch verantwoordelijk was, heb ik geprobeerd inductief werken te introduceren, maar de uitstekende leerkrachten die dat in concrete lessen moesten uitwerken, waren dat niet gewoon, konden het meestal niet, konden niet terugvallen op hun eigen praktijk en deden dat niet graag. Inductief werken was immers vreemd aan hun onderwijscultuur. De lesgang moet van tevoren vast liggen, net als de uitkomsten ervan. De antwoorden op de vragen die men stelt, zijn al van tevoren bepaald. Echt open vragen zijn helaas zeldzaam. Vandaar dat oudere leerlingen en studenten weinig zin meer hebben om hun eigen antwoord te zoeken.

Men zou leerlingen toch ook gewoon kunnen vragen te zeggen wat ze zelf over iets denken, wat ze erbij voelen, wat ze al ervaren hebben, welke vragen ze bij het lesonderwerp hebben?

Dat is inderdaad niet moeilijk. Bij alle interessante onderwerpen kan de leerkracht dat vragen. Bij wiskunde vraagt men leerlingen al hoe zij een vraagstuk zouden oplossen, hoe zij aan een uitkomst kwamen. Maar dat is niet met de bedoeling dat ze op die manier hun eigen persoonlijkheid ontwikkelen. Het is gewoon om efficiënter wiskunde te geven. In geschiedenis zou je de leerlingen kunnen vragen wat zij zouden doen als ze opeens de Hunnen al plunderend op hun vlugge paarden zouden zien afkomen. Of als ze zouden horen dat men 's anderendaags op de Grote Markt een heks levend zou verbranden. In biologie zou je leerlingen kunnen vragen wat zij ervan vinden als men zegt dat zij familie zijn van de mensapen. In taallessen zou je ook van de vragen van de leerlingen kunnen uitgaan.² Op die manier zouden de leerlingen de leerstof met hun eigen leven verbinden, zouden ze meer geïnteresseerd zijn en zouden ze de les zelfs beter kunnen begrijpen. Maar ze zouden ook beter leren nadenken over zichzelf.

In geschiedenis zou je de leerlingen kunnen vragen wat zij zouden doen als ze opeens de Hunnen al plunderend op hun vlugge paarden zouden zien afkomen.

Leerlingen moeten vaak opstellen schrijven. Een ideale kans om onder andere hun eigen gedachten, gevoelens en ervaringen te leren verwoorden. Er zijn onderwerpen genoeg die daarvoor aanleiding kunnen geven. Zowel uit de actualiteit als uit de teksten die leerlingen in de klas lezen. *(Wat zou jij in de plaats van dat personage doen? Wat herken je in dat personage? Bedenk zelf eens hoe het zou kunnen aflopen? Zou jij graag in die tijd en op die plaats geleefd hebben en waarom [niet]?)* Soms hebben leerlingen ook geen zin om daarover te schrijven omdat ze nog liever over iets anders zouden schrijven. Waarom dat dan ook niet toelaten? Zo heb ik het met mijn leerlingen en later met mijn studenten gedaan. Het resultaat was dat zij heel vaak verbazend mooie, interessante teksten maakten, ook al gaf ik daar geen cijfer voor. Tot hun verbazing ontdekten ze hoe zalig het is om jezelf eens te kunnen opschrijven en daarna te kunnen lezen.³

Wat gebeurt er in de praktijk? Ik hoef het niet te vertellen. U hebt het zelf meegemaakt. U kunt het misschien nog bij uw kinderen zien. Of misschien doet u het zelf nog. Leerlingen moeten nog altijd massaal schrijven over zaken waarover ze niets te vertellen hebben. Vervelend voor de leerlingen en ontzettend vervelend voor de leraren. Die moeten dan natuurlijk oninteressante stelwerken verbeteren. Met de leerkrachten heb ik geen medelijden. Ze hadden die vervelende, nutteloze opdrachten maar niet moeten geven. Maar voor de leerlingen is het erg dat ze in die twaalf jaar of meer niet hebben kunnen ervaren hoe heerlijk het is na te denken over je eigen gedachten, gevoelens en ervaringen en die te kunnen verwoorden. Ik heb bijna veertig jaar les gegeven aan hogeschoolstudenten. Ik heb dus kunnen vaststellen waartoe het schrijfonderwijs bij hen geleid heeft. Ik vond het dan ook één van mijn taken jonge mensen dat plezier van schrijven voor jezelf opnieuw te leren ontdekken. Anders konden ze dat aan hun toekomstige leerlingen niet doorgeven.

Een van de laatste keren dat ik in een klas binnenkwam, was als opa. Ik moest vertellen hoe het was toen ik in het tweede leerjaar zat. Ik had nog mijn nieuwjaarsbrief van toen bij me. Ik vertelde dat we allemaal netjes hetzelfde moesten overschrijven. Ik zei dat dat nu waarschijnlijk wel niet meer zo gebeurt. Dat zij nu toch wel mogen schrijven wat zij zelf aan hun ouders, peter of meter willen wensen. De juf zei dat dat nog niet de gewoonte was. Dat blijkt inderdaad in heel veel Vlaamse scholen nog niet de gewoonte. De klassieke nieuwjaarsbrieven schijnen een typisch Vlaamse traditie te zijn. Voor mij horen dergelijke nieuwjaarsbrieven in Bokrijk thuis. Niet in klassen van het jaar 2011. Bieden nieuwjaarsbrieven immers geen fantastische kans om leerlingen eens te laten nadenken over hun ouders, hun familie en wat ze hen zouden kunnen wensen? Zouden leerlingen het niet leuk vinden om hun eigen wensen te kunnen opschrijven? Zouden ze zich niet proberen voor te stellen hoe hun ouders, grootouders, meters of peters zouden reageren? Zouden hun lezers er ook niet veel meer plezier aan hebben? En ook de juffen en de meesters die die nieuwjaarsbrieven zouden lezen? (Al is dat laatste nu niet echt de bedoeling.) Ik ben er altijd verbaasd over geweest dat leerkrachten zo vaak kiezen voor wat minder leuk, minder verrassend en minder zinvol is. Alsof alleen maar goed kan zijn wat saai is, wat zweet en tranen kost.

In het kader van nascholing over 'opstelverbetering' heb ik vaak aan collega's opstellen voorgesteld waarin kinderen wel degelijk verwoord hadden wat ze dachten, voelden en ervaren hadden. Altijd corrigeerden de collega's onmiddellijk taal- en spelfouten. Als die er bijna niet waren, corrigeerden ze zelfs wat eigenlijk correct en zelfs heel goed was. Zelden reageerden ze als een normaal mens of als een leerkracht die de bedoeling heeft zijn leerlingen te stimuleren om voor zichzelf zijn gedachten, gevoelens en ervaringen te verwoorden zonder angst voor een kommaneuwer met een rode stift. Ik ben er zeker van dat het meestal aardige mensen waren en dat ze van kinderen hielden. Toch gaven ze geen meele-

vende, empathische reactie op wat leerlingen werkelijk wilden zeggen. Nochtans bezorgden de opstelletjes die ik aanbood me altijd weer kippenvel wanneer ik ze opnieuw las. Soms zelfs reageerden leerkrachten zo botweg negatief dat de jonge schrijver het voor de rest van zijn leven wel verleerd kon hebben om zijn eigen gedachten te verwoorden.⁴

Het past wel goed in onze onderwijs-cultuur: de leerlingen afleren iets te zeggen of te schrijven wat onverwacht is, wat buiten de lijnen kleurt.

Je kunt dat vreselijk vinden, maar het past wel goed in onze onderwijs-cultuur: de leerlingen afleren iets te zeggen of te schrijven wat onverwacht is, wat buiten de lijnen kleurt. Misschien denkt u dat ons onderwijs dient om de persoonlijkheid van de kinderen te ontwikkelen. Dat is vooral een illusie. Ons onderwijs dient veel meer om kinderen en jonge mensen

in de pas te leren lopen. 'Socialiseren' noemt men dat. De Japanners zijn daar ook heel goed in. Ze hebben daar een spreekwoord voor: 'Een nagel die uitsteekt, moet er weer in geklopt worden'. Niet te verwonderen dat ze zo braaf gedogen wat in hun land misgaat.

Is het dan zo moeilijk om jonge mensen te helpen hun eigen persoonlijkheid te ontwikkelen door ze de kans te geven hun eigen gevoelens, gedachten en ervaringen te verwoorden?

Ja en neen. Ja, het is erg moeilijk omdat het zo vreemd is aan onze onderwijscultuur. Ligt de schuld daarvoor bij de overheid? Wil die overheid leerkrachten, leerlingen en studenten zo braaf mogelijk houden? Ik heb alleszins niet die ervaring. Ik heb nooit last gehad van een directeur of een inspecteur, ook al was die wel eens verbaasd of ongerust over wat ik zei of deed. Ik kon immers altijd verantwoorden waarom ik iets deed of dacht. In plaats van last heb ik er integendeel interessante opdrachten door gekregen en verantwoordelijkheden waaraan ik nooit gedacht had. Het is zelfs de overheid zelf die nu van bachelors het niveau eist dat ze tegenover anderen moeten kunnen verantwoorden wat ze doen en waarom. Met andere woorden dat ze vrij hun eigen mening kunnen uiten. Toch wat hun beroep betreft. Het argument dat de gezaghebbers in het onderwijs leerkrachten niet toelaten hun mening vrij te uiten, ook als die enigszins van de gangbare praktijk afwijkt, lijkt mij niet erg geloofwaardig. Het zijn leerkrachten zelf die te weinig moeite doen om hun leerlingen te helpen mondige volwassenen te worden.

Opstellen goed 'verbeteren' vergt een pedagogische en didactische competentie en de wil om bij te dragen tot een humane, democratische samenleving.

Neen, het is op zich niet zo moeilijk jonge mensen de kansen te geven om hun eigen gevoelens, gedachten en ervaringen te leren verwoorden en hen zo te helpen hun eigen persoonlijkheid te ontwikkelen. Toch niet als je ervan overtuigd bent dat dat één van je belangrijkste taken is. Je hoeft slechts de vele kansen daarvoor te gebruiken. Moeilijker is dat je daarbij ook goed moet reageren wanneer je leerlingen of studenten hun eigen mening uiten. Opstellen worden dan ook meestal niet goed 'verbeterd'. Dat beseffen leerkrachten vaak ook wel. Opstellen goed 'verbeteren' vergt immers niet alleen en niet op de eerste plaats deskundigheid qua taal en spelling, maar een veel ruimer pedagogische en didactische competentie en de wil om bij te dragen tot een humane, democratische samenleving. Veel Arabieren van Tunesië, Egypte, Jemen, Syrië, Algerije ... dromen van zoiets en riskeren er zelfs hun leven voor. Wij laten onze kansen liggen, ook al riskeren we er niks voor. Integendeel. Dat doet me nog aan iets denken:

Mogen Arabieren denken dat ze bij ons zullen ervaren hoe zalig het is je mening vrij te kunnen uiten?

Ik denk het niet. In mijn omgeving ken ik geen Arabieren, maar ik heb aandachtig één voorbeeld gevolgd van een mondige Arabier die ons recht op vrije meningsuiting serieus had genomen: Dyab Abou Jahjah. Ik was getroffen door de kalme, intelligente manier waarop hij de scherpe, soms botte en vijandige vragen van journalisten beantwoordde. Hij gebruikte altijd de argumenten die voor ons westers denken belangrijk zijn. Hij had immers politieke wetenschappen gestudeerd aan de K.U.Leuven. U herinnert zich misschien nog hoe de Vlamingen hem aangepakt hebben.

De eerste minister van ons land, Guy Verhofstadt, een vooraanstaand Vlaams intellectueel en, toppunt van ironie, normaal als liberaal een extra verdediger van de meningsvrijheid en nu zelfs een hartstochtelijk supporter van de Arabische lente, riep in het parlement verontwaardigd dat Dyab Abou Jahjah gearresteerd moest worden. Daarbij schond die premier ons grondwettelijk principe van de scheiding der machten, wat eigenlijk strafbaar is. (Verhofstadt is er nooit voor vervolgd.) Hij vond hem daarenboven schuldig vooraleer hij veroordeeld was. Wat hij, net als zijn kiezers, vooral wilde, was Dyab Abou Jahjah het zwijgen opleggen. De media deden meestal mee met de premier, want hun lezers hielden niet van zo'n kritische Belgische Arabier die ons, op grond van onze eigen wetten en principes, op onze fouten wees.

Na zes jaar rechtsgang is Dyab Abou Jahjah vrijgesproken van elke beschuldiging. Het strafdossier telde nochtans 4000 bladzijden. Ze bevatten geen enkel strafbaar feit ... Zoiets zou je toch in Libië of Syrië verwachten, maar niet in België. Weinig Vlamingen hebben zich daaraan geërgerd en hebben Dyab Abou Jahjah verdedigd. Ze waren blij dat hij ondertussen weggepest was. Een vrije, kritische mening was toen blijkbaar nog een voorrecht voor autochtone Vlamingen. Nochtans sprak Dyab Abou Jahjah vloeiend Nederlands, had hij de Belgische nationaliteit en kende hij onze cultuur beter dan de meeste autochtonen. Maar die zeggen meestal geen lastige dingen. Zelfs niet als ze door gezaghebbende mensen misbruikt worden. Zelfs niet als het om hun kinderen of hun leerlingen gaat. Ze maken er flauwe mopjes over, maar tegen gezagsdragers protesteren ze niet. Wel als iedereen er al verbolgen over is en als degenen die vroeger machtig waren, al van hun voetstuk gevallen zijn.

Het verhaal van Dyab Abou Jahjah doet me denken aan dat van Ayaan Hirsi Ali in Nederland. Er is nog veel werk aan de winkel in het vrije, democratische West-Europa. We zijn nog niet het paradijs van vrije meningsuiting waar de Arabieren van dromen. Maar leerkrachten die dat willen, kunnen daar wel iets aan doen. Onder andere in taallessen. Misschien kan zelfs één leerkracht die daar één jaar aan werkt, voldoende zijn om een leerling te helpen een mondige, sterke, weerbare volwassene te worden. Ik vond het zalig met zulke vrij denkende studenten en collega's te werken. Ik heb echter vaak gezien dat studenten en collega's hun recht op vrije mening al lang opgegeven hadden. Intriest vond ik dat.

*Als de vonk in het
onderwijs gedoofd
is, schieten er
elders wel vonken
uit.*

Wanhopig hoeven we echter niet te zijn. Als het onderwijs tekortschiet, dan zijn er nog Facebook, Twitter en andere media waarin jonge mensen hun gedachten, gevoelens en ervaringen voluit kunnen uiten zonder dat iemand er met een rode stift op reageert. Als de vonk in het onderwijs gedoofd is, schieten er elders wel vonken uit. Jonge Vlamingen en jonge

Arabieren hebben misschien geen goede taalleerkrachten meer nodig om mondig te leren zijn. Maar taalleerkrachten kunnen hen nog altijd helpen om hun mening op een intelligente, hoffelijke wijze te uiten en om ook complexere competenties te verwerven als onderhandelen, je in mensen met een andere cultuur of andere meningen inleven, hoffelijk zijn.

Is dit nu een artikel over ons taalonderwijs of over onze samenleving?

Wanneer we ons taalonderwijs los zien van onze samenleving, dan lopen we gegarandeerd achter op die samenleving. Sowieso kan het onderwijs al niet voorop lopen. Maar bieden we onderwijs niet aan om jonge mensen voor te bereiden op de samenleving van nu en morgen, niet op die van gisteren? Gisteren, toen jonge mensen hun mening niet mochten uiten, toen ze het niet onder woorden konden brengen wanneer ze misbruikt werden. Toen er ook te weinig leerkrachten, trainers of priesters waren aan wie ze hun leed konden vertellen. Toen dt-fouten, grammatica, een zuivere taal en het verschil tussen een hyperbool en een eufemisme tot de essentie van taalonderwijs behoorden en er dus weinig tijd was voor echt belangrijke dingen. Toen ik creatieve leerkrachten zag die voor hun leerlingen van het buitengewoon lager onderwijs prachtige kleurrijke blokkendozen ontwierpen om Nederlandse schoolspraakkunst begrijpelijker en tastbaarder te maken, terwijl dat eigenlijk compleet zinloos was. Maar ja, de schoolspraakkunst behoorde tot de cultuur van het taalonderwijs.

Mijn generatie is er niet helemaal in geslaagd die cultuur te vervangen. Ik geloof dat de volgende generatie dat wel zal kunnen. Misschien zal ze daar zelfs niet zo veel moeite voor hoeven te doen. Ondertussen zijn er immers al andere, springlevende, verrassende, boeiende cultuurvonken ontstaan. Die zullen vermoldde monumenten wel aankunnen. Wat vroeger ook al mooi, wonderlijk, knap en dierbaar was, zal dan weer fris uit de as kunnen verrijzen. Bijvoorbeeld al die mensen die vroeger op een bewonderenswaardige wijze hun eigen gedachten, gevoelens en ervaringen hebben geuit. Vaak verrassend tegen de stroom in. Ik denk bijvoorbeeld aan de figuur van Antigone, aan Erasmus, Charles Darwin, George Steiner, Georges Brassens, Noam Chomsky, Mohamed Ali ... U denkt ongetwijfeld aan nog andere fantastische mensen die als voorbeelden kunnen dienen voor jonge mensen van nu.

Ides Callebaut
ides.callebaut@pandora.be

Noten

1. *Toevallig of niet, de laatste bijeenkomst van het netwerk taalspecialisten, op 14 april 2011, ging over ... spelling. De laatste aanpassing van de eindtermen en de leerplannen taal ging over ... taalbeschouwing. De aandacht ging daarbij vooral naar de uniformiteit van grammaticale termen ...*
2. *Al lang geleden gaf VONK de kans om dergelijke vernieuwende ideeën te verspreiden. Ook aan mij. Zie bv. Callebaut, I. (1987). De lekkere smaak van een normaal-functionele les voortgezet lezen. VONK 17/5, p. 344-348.*
3. *Ook in de vorige eeuw schreef ik daarover uitvoeriger over: Callebaut, I. (1988). Kinderen schrijven. Een handboek voor begeleiders. Leuven/Amersfoort: Acco.*
4. *Idem*